

† Simon Gregorčič.

24. t. m. je nehalo bítí srce pesniku Simonu Gregorčiču, ljubljencu slovenskega naroda.

Njegovega pesniškega obzorja, poleta njegovih misli in sile njegove poezije, zajete iz narodovega življenja in čustvovanja, ni danes moč oceniti na tako tesnem prostoru. Storili bomo to prihodnjič. Otožnost, ki jo je vlil v svoje nežne verze, je njegov duh premagal — bela žena, ki se je doteknila njegove trudne duše in jo odvedla v deželo neizmerne lepote in resnice, je našla srce pesnikovo pripravljeno na zadnjo pot. Življenje ga je prevaralo, ga je potrló, a ga ni strlo. Na vrhuncu svojega pesimistiškega razpoloženja je oznanjal zmago duha nad zlobo, bolestinami in obupom.

„Ko ilnato boš ječo strl,
ne bom umrl!
No duhu poženo peroti,
ki jih iz dola solz in zmot,
razvije na skrivnostno pot,
kam? Tebi hitel bo naproti,
da enkrat tvoj obraz bi zrl,
da zrl bi solnčnojasno lice,
obraz ljubezni in resnice! . . .
(Človeka nikár. I.)

Zató se je Gregorčič priljubil narodu. Združil je preprostost narodne pesmi s svojimi bogatimi motivi, žarki idealizem s tihim, nežnim svetožaljem. On je postal pesnik ljudstvu, vzor mladini, tolažba razdvojenim. Nič ni v njem tujih elementov, zato nam je on zapel najlepše domoljubne pesmi. Tudi v teh je Gregorčič originalen, ker mu ni narekovala ljubezni do domovine kaka abstraktna vseslovanska ideja, ampak gorko sočutje do trpinov, sužnjev, izgnancev in siromakov, katerim je oznanjal blagovest svobode.

„Le vstani, vbórni narod moj,
do danes v prah teptán,
pepelni dan ni dan več tvoj,
tvoj je — vstajenja dan!“

S svojimi deli si je zagotovil trajen spomin med narodom, ki v njegovih prirčnih pesmih zré pred seboj svojo tužno zgodovino in iz njih zajemlje tolažbe, bodrila in tudi moči. Ljubezen narodova pa ni mogla docela zaceliti rane, ki jo je pesniku zadala usoda, ni mogla pregnati mračnih duhov, ki so mu zagrinjali dušo. Edina tolažba mu je bilo sveto pismo, v katerega se je zadnje dni svojega življenja vglabljal in tam iskal leka za svojo dušno bol. Prestava „Joba“ je bila njegova labodja pesem, prestava nekaterih psalmov, dodejanih „Jobu“, njegova najlepša prošnja in molitev do Boga, ki izbriše vse solze na licih svojih izvoljencev. In tako se je izpolnilo, kar je pel v „Oljki“:

„O, da bi ti, mladika mila,
nevihto tudi vtolažila,
ki burno hruje med ljudmi,
ki v srci strastno nam besni,
da meni vsaj bi jo vmirila!
Srce mi pravi, da jo boš,
če prej ne, ko me boš kropila!
Pred duhom vidim nizko sobo,
a v sobi blede sveč svetlobo;
mej svečami pa spava mož,
bled mož, ogrnen s plaščem črnim,
ki s trakom je našit srebrnim;
on trdno spi, nevzdradno spi,
strudila ga je težka hoja.
Moža pa množica ljudi
z mladiko oljkovo kropi
želeč mu večnega pokoja.
Oj, bratje, ko se to zgodi,
tedaj končana pot bo moja,
in konec bo težav in boja,
tedaj potihne za vsekdar
srca mi in sveta vihar.

* * *

Njegovo življenje je nakratko tole: Njegov oče je bil razumen, spoštovan posestnik na Vrsnem, hišna št. 17., pod Krnom na levem bregu bistre Soče. Tu se je porodil Simon Gregorčič dne 15. listopada 1844 kot drugi sin. Domači kapelan, Anton Gregorčič, ga je naučil brati in pisati. L. 1856. prestopi v gimnazijo. Napredoval je izvrstno, zato je v tretjem gimnazijskem razredu prišel v malo semenišče. Tukaj se je seznanil s prerano umrlim lv. Stresom in drugimi tovariši, s katerimi se je uril v slovenskem spisovanju, učil srbskega in češkega jezika, prebiral klasike, v poznejših letih premišljal Prešerna. Takrat je jel zlagati pesmi in jih nekaj poslal „Glasniku“. Profesor Ivan Šolar mu je zbudil sosešno ljubezen do materinščine in veselje do latinskih in grških klasikov. Leta 1864. je prebil zrelostno izkušnjo z izvrstnim uspehom. Posvetil se je duhovskemu stanu; posvečen je bil dne 20. oktobra leta 1867. v tretjem letu in leta 1868. je končal bogoslovne šole. Na svoji prvi službi kot kaplan v Kobaridu je osnoval narodno čitalnico, L. 1873. je nastopil kaplansko službo v Rifenberku, kjer je pastiroval do konca leta 1881. Zaradi slabotnega zdravja se je dal za nekaj časa upokojiti, a že prihodnje leto je sprejel službo vikarja v Gradišču poleg Prvačine. Tam je stopil tudi v pokoj in živel nekaj let v svoji hišici samotarsko in skromno. Zadnja leta se je pa naselil v Gorici, kjer ga je zadela smrt.

* * *

Pesnikov pogreb.

Pogreb se je 26. t. m. pričel pomikati z Goriškega ob četrt na 9. dopoldne. V sprevodu je koralo 40 „Sokolov“ iz Gorice in Solkana, nato duhovniki z monsignorjem dr. Gabrijelčičem,

ki je vodil spreved, za duhovniki so vozili voz z krsto in venci, katerih je bilo nad 20, med temi v prvi vrsti venec „Slovenske Matice“. Ob vozu je korakala častna straža, nekaj bogoslovcev s svetilkami in na skrajnem krilu oddelke Sokolov. — Za vozom so korakali najbližnji sorodniki, duhovniki, potem funkcionarji in deputacije. Spreved se je pomikal po Gosposkih ulicah na Travniki, kjer so se pogrebci postavili v vrste, da so se v cerkvi dokončali obredi. V prvi klopi v cerkvi je klečal nadškof dr. Sedelj in molil. Na Travniku je bilo po štetju policije 6000 do 7000 ljudi. Preden so krsto odpeljali naprej od Goriškega, je imel profesor Berbuč ginljiv govor v slovo. Pevci in pevke „Glasbenega in pevskega društva“ so zapeli „Nazaj v planinski raj“, prej v cerkvi pa isti pevci „Blagor mu“. Ob slovesu je bilo vse ginjeno. Ljudje so s klobuki mahali za odhajajočim vozom. Zastav je bilo pri pogrebu troje: „Sokola“, ki je tudi ob mrtvaškem odru opravljal častno stražo, „Katoliškega delavskega društva“ in „Delavskega podpornega društva“. „Slovensko Matice“ sta pri pogrebu zastopala dr. Gregorčič in Andrej Gabršček. Za Berbučem je na Gradišču govoril v slovo profesor dr. Oswald v imenu šolske mladine. Po cestah, po katerih je šel spreved, je plapolalo mnogo črnih zastav. Črne zastave so plapolale z vseh slovenskih hiš, pa tudi z italijanskih hiš so visele manjše črne zastave in preproge iz stanovanj Slovencev. Za časa pogreba so zaprli trgovine vsi slovenski in italijanski trgovci, izvemši par zagrizencev. Iz Gorice je odpeljal voz z mrtvim Gregorčičem ob 10. uri dopoldne. V soški dolini je ljudstvo truplo povsod slovesno sprejelo. Na krsto so položile venec tudi gojenke višje dekliške šole iz Ljubljane. Truplo so 27. t. m. pokopali v Libušnjem, kakor je želel pesnik, ki si je izbral za večni počitek kraj pod Krnom ob soških valovih.

Koncert „Glasbene Matice“ 12. novembra.

Praviš, da te ni bilo zraven; ti, ki zamenjavaš lepoto z nizkotnimi čutnimi miki, ki iščeš umetnosti v dvomnih, pikantnih, lahkokrilih nastopih — tebi ne pišem teh vrstic: odi profanum vulgus — pač pa tebi, ki te umetnost dviga nad to zaničljivo grudo, ki si ž njo oplaja duha — tebi, ki si hrepenel vsaj za nekaj hipov pozabiti pezo življenja in sam poduhovljen pohajati po breztravnih livadah umetnosti, pa te je dolžnost vezala na dom in delo — tebi naj veljajo te vrstice!

Morda ga še ni bilo koncerta, ki bi bil nudil v tako dovršeni produkciji toliko čistega umetniškega užitka. Vse, kar sta nam podala v prvi vrsti seveda slavni Ševčikov kvartet in pevski zbor, vse je bilo na tako visoki stopnji umetniške popolnosti, da vaše uho težko kdaj sliši le kaj podob-

nega, kaj šele enakega. Ko bi bil vsak večer tak koncert, težko bi človek le enega izpustil!

Nedosežna je igra slavnega Ševčikovega kvarteta. Divili smo se tej edinosti, ki vlada med štirimi umetniki; kot da bi ena roka vodila vse štiri loke, kot da bi eden brez primere razvit umetniški čut dajal življenja igri, tako se nam je zdelo. In kako so se instrumenti drug drugemu umikali, da je vsak mogel pokazati svojo krasoto! Naj je imel katerikoli instrument le eno noto ali najmanjšo glasbeno figuro, ki naj jo poslušavec zazna, kako so se mu ostali lepo umeknili in mu z mirnejšo igro napravil lepo ozadje, da je mogel varno nanje naslonjen jasno pokazati krasoto, ki jo je njemu odločil stvaritelj umotvora.

Pa kakor so se izkazali mladi umetniki mojstre v tehniki in v umevanju, tako jim gre čast tudi v izboru skladb za koncert. Kaka razlika med Mozartovim kvartetom v *B* in v Dvořakovem v *F*! Dva sveta! Mozart, genialen, pa tako ljubezniv, gladek, božajoč, živahen, tudi na resnejših mestih brez sentimentalnosti — vedno zgovoren, jasen družabnik, Dvořak ravnotako genialen, pa resen, globok kakor morje, tudi na najbolj živahnih mestih obdan z neko gloriolo — vedno globoka, čuteča slovanska duša. — Kvartet je s svojo neprekosljivo igro to izrazil z nedopovedljivo fineso. Kakor vihra je šumelo v fortissimo in komaj slišno — ne! — ampak bolj čutil kot slišal si pianissimo!

Ravnotako kot v ensembli sta se izkazala gospoda Lhotský (1. violina) in Váška (čelo) kot solista globokočutna umetnika; to sta pričala „Chopinov nokturn“ (1. viol.) in Saint-Saënsov „Le Cyre“ (čelo) — in tehnično skrajno izurjena mojstra: čelist v Popperjevem „Španskem plesu“, zlasti pa je bila tehnika 1. violine občudovanja vredna v Bazzinijevem „Plesu palčkov“. Kar videl si pedenj — možice, kako se prekopicavajo v veselem rajanju.

Vsa čast gre gosp. Procházkovi, ki se je izkazal na klavirju vrlo oporo umetnikom.

Nekako strahoma smo pričakovali, ali ne bo morda zbor z Mokranjčevim „Kozarjem“ in Procházkovo „Ljubeznijo“ zatemnil tega velikanskega učinka. Toda ne, zbor je bil popolnoma vreden vrstnik velikim mojstrom: zavedli smo se pri zadnjem koncertu, da je „matični“ zbor — velik!

Fr. Kimovec.

Slovensko gledališče.

Na predvečer Vernih mrtvih so vprizorili na našem odru obligatno tragedijo „Mlinar in njegova hči“, 9. novembra pa v prvič Stobitzerjevo veseloigro „Na višavah“. Igra je satira na Nietzschejevo nadmoralo in se je našemu občinstvu zelo priljubila. Na vsak način je ta veseloigra veliko boljša kot Sudermannov „Cvetlični čoln“, ki kaže zle posledice